

ӘОЖ 796.032
FTAXP 77.31.13
DOI 10.37238/1680-0761.2022.85(1).60

¹Бахтиярова С.Ж.*, ²Джақупова А.Г., ³Рахметжанов А.С., ⁴Булакбаева М.К.

^{1,2}Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал, Қазақстан

³М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті, Орал, Қазақстан

⁴Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

*Корреспондент-авторы: sayagul.bakhtiyarova@mail.ru

E-mail: sayagul.bakhtiyarova@mail.ru, Aigul_GULGAZ@mail.ru, rakhmetzhanov_askhat@mail.ru,
mina_1@mail.ru

ОЛИМПИДАЛЫҚ БІЛІМНІҢ ТӘРБИЕЛІК ҚҰНДЫЛЫҒЫ

Андатпа. Бұл мақалада олимпиадалық білімнің тәрбиелік мәні спорт, мәдениет және білімнің өзара байланысы мен өзара әрекеттесу құралы ретінде қарастырылады. Олимпиадалық білім, әрине, адамның спорттық-гуманистік мәдениетін және оның олимпиадалық түрін тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда балалар мен оқушы жастардың білім беру және тәрбиелеу жүйесінің өзекті мәселелері нақты айқындалды. Олимпиадалық білім беру шеңберіндегі педагогикалық іс-әрекеттің мақсаты балалар мен жастарда спортпен және дене тәрбиесімен байланысты кез-келген білімді, қызығушылықты, дағдыларды қалыптастыру емес, оны спорттағы жоғары жетістіктерге, тиісті дене шынықтыруға бағыттайтын, сонымен бірге спорт пен дене тәрбиесінің гуманистік әлеуетін дұрыс бағалауға және толық пайдалануға, сондай-ақ оларды адамгершілікке жатпайтын қолданудан аулақ болуға мүмкіндік береді. Мақаланың басты мақсаты-жастарды олимпиадалық тәрбиелеуде олимпизмнің мұраттары мен құндылықтарымен танысу арқылы олимпиадалық мәдениетін қалыптастыру және арттыру. Сонымен қатар мақалада М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінде олимпизм идеяларын жүзеге асыру тәжірибесі ұсынылған.

Кілт сөздер: олимпиада; олимпизм; спорт; мәдениет; тәрбие; олимпиадалық білім; олимпиадалық қозғалыс; дене шынықтыру және спорт; мамандар.

Кіріспе

Қазақстандағы әлеуметтік-экономикалық, саяси, мәдени, білім беру және қоғамдық өмірдің басқа салаларына қатысты түбегейлі қайта құру кезеңінде қазіргі қоғамдағы қатынастарды ізгілендіру ғана емес, сонымен бірге жас ұрпақтың моральдық-рухани қалыптасу мәселесін шешу қажеттілігі туындайды. Білім беру жүйесінде жас ұрпақтың, ең алдымен, жеке тұлғаның дамуында шешуші маңызы бар рухани қасиеттердің қалыптасуы мен дамуын қамтамасыз ететін жаңа тиімді білім беру және білім беру технологияларын іздеуге және дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Олимпиадалық хартияға сәйкес олимпизм спорт, мәдениет және білімнің бірігуі мен өзара әрекеттесу идеясына негізделген. Спорт, мәдениет және білім арасындағы байланыс мәселесін әртүрлі елдердің ғалымдары талқылап жатыр. Кейбіреулер бұл өзара әрекеттесудің материалдық құрамдас бөлігін атап көрсетеді, адамның биологиялық сферасының маңыздылығына, денсаулығын сақтау мен нығайтуға назар аударады, материалдық базаға сүйене отырып, адамдардың еңбек мүмкіндіктерін ашады. Басқалары оны рухани мәдениет деп санайды, өйткені ол жеке тұлғаның интеллектуалдық, эмоционалдық, рухани белсенділігіне әсер етеді және өзінің әлеуметтік рөлі жағынан адам тәрбиесінің алғышарты болып табылады. Материалдық және рухани құрамдас бөліктер, біздің ойымызша, спорт, мәдениет және білімнің өзара әрекеттесуінде жас ұрпақты тәрбиелеуде руханияттың басымдығымен біріктіруші рөл атқаруы керек.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Олимпиадалық білім ең алдымен гуманистік мәселелерді шешуге бағытталғандықтан, олимпиадалық білім гуманистік тәрбиенің бір түрі ретінде қарастырылған бұл мақаланың мақсаты – еліміздегі олимпиадалық білім беру арқылы балалар мен жастарды олимпиаданың гуманистік идеяларымен таныстыру, жас ұрпақтың спортпен және дене шынықтырумен айналысуға деген ынтасын арттыру т.б.

Зерттеу әдістері теориялық ғылыми әдебиеттерді талдау, зерттеу және озық педагогикалық тәжірибені жалпылау.

Зерттеу нәтижелері

Олимпиада ойындары – адамзат тарихындағы ең жарқын оқиғалардың бірі. Олимпиада ойындары біздің дәуірімізге дейінгі 776 жылы басталды. Ежелгі Грецияда және одан кейінгі 1000 жыл ішінде тұрақты түрде өткізіліп қана қоймай, сонымен қатар эллиндік өркениет өмірінің маңызды бөлігі болды. Қазіргі Олимпиада ойындары мүлде жаңа тарихи жағдайларда қайта жанданды. Соған қарамастан, олар осы мүмкіндікті қамтамасыз етіп, олимпиадалық

спортты бүкіл Әлем қауымдастығында танымал құбылысқа, қоғамдық өмірдің құбылысына айналдырған Ежелгі Грецияның Олимпиадалық ойындарының мұраттарына негізделген [1].

Олимпизм идеялары спорт пен білім ұғымдарын біріктіреді. Олардың жалпы адамзаттық құндылықтардың басымдылығына негізделген әмбебаптығы олардың рухани қажеттіліктерінің сипатына сай келетіндіктен, дүние жүзі халқының кең топтарына қолжетімді болды. Олимпиадалық қозғалыс – философияны, спортты және өнерді біртұтас тұтастыққа біріктіретін олимпизм идеяларын жүзеге асырудың ерекше формасы.

Бірқатар мамандар [2, 3] қазіргі олимпиадалық қозғалыстың маңызды міндеттерінің бірі өскелең ұрпақты гуманистік идеалдармен, рухани-адамгершілік және мәдени құндылықтармен таныстыру екенін атап өтеді.

Оларды ізгілендіруге бағытталған білім мен тәрбие саласындағы өзгерістер жалпы адамзаттық адамгершілік-рухани құндылықтарға басымдық беретін стандартты емес тәсілдер мен әдістерді қажет етеді. Балалар мен оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудегі бұл тәсілді жүзеге асырудың бір жолы – олимпиадалық білім [4].

Спорттың, мәдениеттің және білімнің өзара байытылуы ежелгі грек олимпиадаларына тән болды. Ең үлкен гүлдену кезеңінде ойындар көптеген көрермендердің назарын ең мықты спортшылардың жарыстарымен ғана емес, сонымен қатар бүгінгі таңда таланттары таң қалдыратын поптардың, философтардың, спикерлердің бәсекеге қабілеттілігімен де аударды. Сонымен қатар, Аристотель, Геродот және басқа да көрнекті ойшылдар спортшылар жарысының тұрақты көрермендері ғана емес, сонымен қатар эллиндердің қуанышты лебіздерінің астында олар да тамаша өнер көрсетті. Ойын күндері Олимпия Ежелгі Греция мәдениетінің орталығына айналды. Тарих бізге ежелгі грек әлемінің әртүрлі полистерінің ақындары, мемлекет қайраткерлері, ірі қолбасшылары болған олимпиадасылардың есімдерін қалдырды.

Ежелгі адамдардың осындай асыл дәстүрі жаңа уақытта біртіндеп жандана бастады. Пьер де Кубертен шұғыл міндет ретінде көпшіліктің Олимпиадалық ойындарға деген қызығушылығын оятуды ұсынды, сондықтан көп адамдар спортты мәдениеттің ажырамас бөлігі ретінде біледі. 1912 жылы Стокгольмде өткен ойындарда өнер байқауы, содан кейін бейнелеу өнері көрмелері басталды. Ұсынылған сәулет, кескіндеме, мүсін, музыка және әдебиет туындылары спортқа арналды. Ал XIX олимпиада ойындарын өткізу күндері Мехикода спорт мерекесіне арналған мәдениет шеберлерінің фестивалі өтті. Спортшылар да, көрермендер де, көрермендер де мұны жылы қабылдады.

Өнер шеберлері мен көптеген спорт әуесқойлары риза болды. Мәскеу, Пекин, Лондон және Рио- де-Жанейродағы Олимпиада ойындарының мәдени бағдарламалары спортты, мәдениетті және білім беруді үйлестіретін өте үлкен болды. Салтанатты рәсімдер 100 мың көрерменнің қатысуымен, қатысушылардың әсем шеруімен қатар, барлық ел халықтарының ән және би өнерімен және атақты шеберлердің жеке қойылымдарымен кезектескен жаппай спорттық-гимнастикалық қойылымдарды орындау шеберлігімен таң қалдырды. Нәтижесінде қатысушылар мен көптеген көрермендердің жадында олимпиадалық мерекелермен қоштасудың ерекше минуттары адамның жылуы мен қайғысына толы болды.

Мәскеудегі, Барселонадағы үлкен спорттық мерекелер туралы керемет әсер қалдырды. Атланта Олимпиадасының XXVI ойындарының ашылу салтанаты әсерлі, шынайы фантастикалық көрініс болды. Орасан зор отшашу, ағып жатқан оттар-бұл тең дәрежеде білмейтін саладағы елдің ең жақсы жетістігі. Көлеңкелер театры керемет болды. Ежелгі Греция спортшыларының фигураларының нақты көшірмелері. Олардың үлкен дөңгелек панельдегі проекциясы 85 мыңыншы стадионды дем алуға мәжбүр етті. Спорт, мәдениет және білім синтезі тек Олимпиада ойындарымен ғана шектелмейтін әртүрлі процесс. Бұл процесс әр түрлі халықаралық жарыстар деңгейінде үнемі жаңа формалармен байытылады: әлем чемпионаттары, Еуропа, фестивальдар және т.б.

Іс жүзінде спортты, мәдениетті және білім беруді біріктірудің басқа да танымал түрлері бар. Олардың арасында спортшылардың әдебиет пен өнердің белгілі қайраткерлерімен кездесулері, спорт және өнер фестивальдері бар. Спортшылар - суретшілер, мүсіншілер, фотографтардың көрмелері сөзсіз эстетикалық құндылыққа ие. Осылайша, 1996 жылы Барселонада өткен халықаралық көрме жалпыға танымал болды [5].

Спорттың, мәдениеттің және білімнің бірлігі мәселесін қазіргі түсінуде әр олимпиадалық спорт түрі белгілі бір дәрежеде өнер элементтерімен назар аударатындығын есте ұстаған жөн. Өз спортының техникасын жақсы меңгерген спортшы тек жақсы нәтиже көрсетіп қана қоймай, моральдық қанағат сезімін алады және ең бастысы, көрермендердің мақұлдауына және тіпті таңдануына себеп болады. Бұл жеке және әсіресе ойын спортына қатысты. Көркем гимнастика, мәнерлеп сырғанау сияқты түрлер әсіресе эстетикалық мазмұны жағынан өнерге жақын.

Қазіргі спорттың даму тенденциялары-оның жасаруы. Гимнастика, жүзу, мәнерлеп сырғанау және басқа да көптеген спорт түрлерінде балалармен мақсатты және белсенді жаттығулар 7-8 жастан, тіпті одан да ерте жастан басталған жағдайда ғана рекордтық нәтижеге қол жеткізуге болады. Жаттығудың қарқындылығы үнемі өсіп, ұзақтығы күніне 5-6 сағатқа жететіндіктен, жас спортшыларды тәрбиелеуде күрделі мектеп бағдарламасының барлық пәндерін меңгеру мүмкіндігімен байланысты маңызды әлеуметтік проблема туындайды.

Бұл мәселені шешудің тұжырымдамалық негізі-олимпизм өмір философиясы, ақыл-ой мен дене дамудың үйлесімділігі, олардың бірін екіншісінің есебінен төмендетуге жол берілмеуі. Тәрбиенің өзара байланысы олимпизмде өмір философиясы ретінде көрінеді.

Қазіргі олимпизмнің негізін қалаушы идеяларын іс жүзінде жүзеге асыру кейінірек, олимпиадалық қозғалыс біздің заманымыздың ең жаппай құбылысына айналған кезде басталды, оның пайда болуы мен даму заңдылықтарын білу әлемнің көптеген елдерінде жеке тұлға мен қоғамның қажеттілігіне айналды.

1975 жылы Ұлттық Олимпиадалық комитеттер (ҰОК) қауымдастығының Бас Ассамблеясында алғаш рет білім беруде олимпиадалық идеяны зерттеуді әлемдік ауқымда тарату туралы ұсыныс қаралды, содан кейін ол оқу орындарының барлық сатыларының - бастауыш мектептерден университеттерге дейінгі бағдарламаларына енгізілді.

Жыл сайын Олимпиада ойындарының отаны грек Олимпиясында халықаралық олимпиада академиясының сессиялары өткізіледі, онда әртүрлі елдердің танымал ғалымдары, аспиранттары мен жоғары оқу орындарының студенттері олимпиадалық білім туралы баяндамаларын оқиды.

Олимпиадалық хартия ҰОК - тың нақты міндеттерін анықтады және сонымен бірге олимпиадалық білім беруді дамыту жөніндегі олимпиадалық қозғалыстың барлық буындарының инициативасын елдің қалыптасқан дәстүрлері мен мүмкіндіктерін ескере отырып ынталандырады. Қазақстан Республикасы Ұлттық Олимпиадалық комитеті (ҚР ҰОК) 1990 жылдың 3 ақпанында құрылып, 1992 жылдың наурыз айында Халықаралық Олимпиадалық комитеті тарапынан ресми түрде танылды. ҚР ҰОК дербес, тәуелсіз қоғамдық ұйым болып табылады. Өз қызметін жүзеге асыру барысында ҚР ҰОК Олимпиадалық Хартия, Қазақстан Республикасы Заңдары мен ҚР ҰОК Жарғысын негізге алады. Қазақстан Республикасы аумағында Олимпиадалық қозғалысты дамыту және оны қорғау, Олимпиадалық құндылықтарды насихаттау - ҚР ҰОК миссиясы болып табылады [6].

Тұлғаның спорттық-гуманистік мәдениетін тәрбиелеу олимпизм теориясы мен практикасын, оның мұраттары мен құндылықтарын, олимпиадалық жарыстарды, салт – дәстүрлерді, әдет-ғұрыптар мен дәстүрлерді, фактілер мен құжаттарды, олимпиадалық қозғалыс тарихына және қазіргі заманғы олимпизмге қатысты өнер туындыларын қолдануға негізделуі мүмкін, сонымен қатар тәрбиеленушілердің олимпиадалық қозғалысқа белсенді қатысуын және оларды тәрбиелеу үшін осы қозғалыстың басқа қатысушыларын-олимпиадашыларды қолдануды қамтуы мүмкін. Осылайша ұйымдастырылған педагогикалық іс-әрекетті белгілеу үшін әдетте «олимпиадалық білім» немесе «олимпиадалық тәрбие» термині қолданылады. Кейде басқа терминдер қолданылады, мысалы, «олимпизм рухында тәрбиелеу», «олимпиадалық идеалдар мен құндылықтар рухында тәрбиелеу», «олимпиадалық қозғалыс арқылы тәрбиелеу», «олимпиадалық қозғалыс ішіндегі тәрбие» және т.б. [7, б.10].

Олимпиадалық білім, әдетте, олимпиадалық қозғалыстың пайда болуы мен даму заңдылықтарын, оның жеке тұлға мен қоғамның жан-жақты мәдени және білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған іс-әрекетін білудің мақсатты процесі деп түсініледі. Ю.М. Чернецкий [8] олимпиадалық білімнің құрылымын ашты, оған мыналар кіреді: олимпиадалық қозғалыстың тарихын, заңдылықтары мен принциптерін түсіну, олимпиадалық білімнің адам өмірін ашатын ғылымдармен байланысын орнату, тұлғаның мотивациялық-қажеттілік саласының дамуына сүйене отырып, оның қозғалыс белсенділігін қалыптастыру, гуманистік тұлғаны тәрбиелеудің негізі ретінде олимпиадалық білімнің адамгершілік құндылықтарын түсіну және қабылдау.

Олимпиадалық білім мотивацияны қалыптастыру мен жетілдіруге байланысты міндеттерді шешуге бағытталған: спортқа пассивті қызығушылық, спортпен жүйелі айналысу қажеттілігі, салауатты өмір салтының элементі ретінде жастардың дене шынықтыруын қалыптастырудың маңызды құралы. Олимпиадалық білім беру оқу-тәрбие процесіне сай келеді және негізгі міндеттерді тиімді шешуге ықпал етеді:

- дене шынықтыру және спорт саласындағы білім деңгейін, жастардың дүниетанымын қалыптастырудағы олимпиадалық мәдениеттің маңыздылығын арттыру;

- салауатты өмір салтының маңыздылығы туралы түсінік қалыптастыру;
- жалпы мәдениет пен эрудицияны дамыту;
- тұлғаның жан-жақты және үйлесімді дамуы.

«Олимпиадалық білім» термині жалпы спортпен жасалатын әртүрлі білім беру мүмкіндіктерін қамтиды. Олар олимпиадалық спорт түрлерінің этикасымен байланысты және спорт тәжірибесінде де, олардың принциптерінде де өз көрінісін табады. Осыған сәйкес «Олимпиадалық білім» термині спорт саласындағы интернационалдық пен жан-жақтылыққа тәрбиелеуді анықтайды. Өмірдің кез келген басқа салаларындағы сияқты, олимпиадалық спорт түрі әмбебаптық пен интернационалдық символына айналды. Спорт саласындағы кездесулер мен бейбіт жарыстар спорт пен әділ ойын рухында өткізілсе, халықтар арасындағы татулық пен түсіністікке ықпал ете алады. Бұл Кубертен енгізген олимпиадалық білімнің орталық идеясы, ол әлі күнге дейін Олимпиада ойындарында және олимпиадалық спорт түрлерінде бар және оны әлемнің әртүрлі философтары мен педагогтары алға тартты. Дүниежүзілік Ойындарға деген қызығушылықтың себебі де осы шығар. Олимпиадалық білім заманауи және халықаралық білім беру жүйесінде тәуелсіз және ерекше рөл атқарады. Олимпиадалық білім беру бүкіл әлемде Олимпиада ойындары түрінде жүзеге асырылады. Кейбір елдерде мектептерде арнайы жобалар жасалғандықтан, олимпиадалық білім беру мемлекеттік білім беру жүйесіне енгізілген. Мұның барлығы олимпиадалық идеяны және олимпиадалық қозғалыстың педагогикалық мақсаттарын ілгерілету үшін өте маңызды [9, б.161].

Олимпиадалық рухтың танымал ұғымы, әдетте, қазіргі мәдени дәстүрде, қазіргі олимпиадалық қозғалысты XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басында Пьер де Кубертен әзірлеп, жүзеге асырғаннан кейін пайда болған доктринамен байланысты. Олимпиадалық Хартияда олимпиадалық принциптер, оның ішінде олимпизм, әдетте адамның ақыл-ойын, ерік-жігері мен физикалық қабілеттерін үйлесімді тұтасқа айналдыратын және біріктіретін өмір философиясы ретінде түсініледі. Олимпизмнің ресми түрде жарияланған мақсаты-спортты бүкіл әлемге насихаттау және оны адамзат мәдениеттерінің үйлесімді дамуына және адамның қадір-қасиетіне баса назар аударатын заманауи қоғамдарды құруға көмектесетін құрал ретінде пайдалану. Олимпиадалық қозғалыс спортты мәдени және білім беру аспектілерімен үйлестіруге және дене шынықтырудың қуанышына негізделген өмір салтын қалыптастыруға, жақсы рөлдік модельдерді толық пайдалануға және әмбебап этикалық құндылықтарға шынайы құрмет көрсетуге арналған. Олимпизм олимпиадалық қозғалыс жастарды кемсітушіліктің кез-келген түрінен босатылған, өзара түсіністікке, достыққа, ынтымақтастыққа және адал ойынның құндылығына ерекше назар аудара отырып, спорттық мәдениеттерге белсенді тарту арқылы жақсы әлем құруға шақырады [10, б.24].

Осы бағыттар бойынша, қоғамдық ұйым ретінде, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті Дене шынықтыру және спорт мамандарды даярлау сапасын арттыру үшін оқу жоспарына «Олимпиадалық білім беру» курсы енгізілді. Бұл пәннің мазмұнын үш негізгі модульге бөліп қарастырдық. 1 модуль «Ежелгі Грециядағы Олимпиада ойындарының пайда болуы», 2 модуль «Қазіргі заманғы Олимпиада ойындарының жандануы» 3 модуль «Балалар мен жастарға олимпиадалық білім беруді тарату (мектепке дейінгі, мектеп, жо)».

«Олимпиадалық білім беру» пәнінің мақсаты-студенттерді болашақ мамандығының педагогикалық тәжірибесінде қолдана алатын олимпизм, олимпиадалық қозғалыс және Олимпиада ойындары туралы біліммен қаруландыру. Студенттердің әрі қарайғы жұмысы барысында олимпизм, олимпиадалық қозғалыс және Олимпиада ойындары туралы қоғамдық пікірді жақсартуға ықпал ететін белгілі бір білім деңгейін қалыптастыру және сайып келгенде, қоғамдағы олимпизмнің гуманистік құндылықтарын жүзеге асыру, бұл жастардың бойында асыл мінез-құлық, үйлесімді дене дамуға ұмтылу, дене дайындығы және рухани қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Олимпиадалық білім бойынша алған білімдерін студенттер жалпы білім беретін мектептерде педагогикалық практикадан өту кезінде бекітіп, оқушыларға береді, дене шынықтыру және спорт іс-шаралар бойынша олимпиадалық викториналар, олимпиадалық символиканы пайдалана отырып, Олимпиада ойындары білгірлерінің конкурстарын ұйымдастырды.

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті Дене шынықтыру және спорт мамандығы студенттерінің олимпиадалық білімін сүйемелдеуде «Олимпиадалық және параолимпиадалық спорт» арнайы курсы өтеді, сондай-ақ студенттерді олимпиадалық спорт түрлерімен таныстыру спорттық пәндер циклін оқу процесінде жүреді. Жеңіл атлетиканың, спорттық ойындардың, гимнастиканың және басқа да міндетті спорт түрлерінің әдістемелік және теориялық аспектілерін зерттей отырып, студенттер осы спорт түрлеріндегі олимпиадалық тарихты (олимпиадалық болған кезде, қанша медаль ойналады және т.б.), Қазақстанның олимпиадалық дәстүрлерін біледі.

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті олимпиадалық білімге перспективалық көзқарас негізінде қоғамның барлық деңгейлерінде олимпизмнің этикалық, мәдени және тәрбиелік құндылықтарын таратуды көздейтін халықтың әртүрлі әлеуметтік - демографиялық топтарына олимпиадалық білім беру бағдарламасын жасады. Негізге жасы бойынша және спортқа қатысты бөлінетін халықтың бес негізгі әлеуметтік-демографиялық тобы алынды: мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балалар, орта оқу орындарының оқушылары, спорт мектептерінің, секциялардың, үйірмелердің спортшылары, жоғары оқу орындарының студенттері, ересек тұрғындар тобы. Олимпизм гуманистік дүниетаным ретінде салт - жоралар мен рәміздерде тәрбиелік әсерге ие, бұл спорт жастарының санасында, көптеген спорт шеберлерінде жанды жауап тудырады.

Ритуалдар, символдық әрекеттердің тарихи қалыптасқан түрі ретінде, белгілі бір спорт түрінің ерекшелігіне және халықтық дәстүрлерге байланысты спорттық жарыстардың барлық деңгейлерінде орын алады. Өр түрлі рәсімдер Олимпиада ойындарының ажырамас атрибуттарына айналды және Олимпиада Хартиясында заңды күшке ие болды. Көптеген спорт әуесқойларына олимпиадалық дәстүрлерді сіңірген және қазіргі өркениеттің құндылықтарымен байытылған рәсімдер әсер етеді.

Олимпиадалық рәсімдер мен рәсімдер олардың эмоционалдылығымен адамдардың ең асыл сезімдеріне әсер етеді. Мерекені теледидардан көретін миллиондаған спорт әуесқойлары, әсіресе олимпиадаларға қатысуға және одан да көп қатысуға мүмкіндігі бар адамдар, олар туралы әсер өмір бойы қалады.

Олимпиадалық қозғалыс дамыған сайын спорттың, мәдениеттің және білімнің өзара әрекеттесуінде олимпизмнің тәрбиелік мәні артады. Жас ұрпақтың дене тәрбиесіндегі руханилықтың басым болуы Олимпиада ойындарының асыл құндылықтарын жандандыруға мүмкіндік береді, қазақстандық спортшылардың адал күресінде допингсіз Олимпиада ойындарында, Еуропа және әлем чемпионаттарында тұрақты нәтижелерге қол жеткізеді. Осы орайда жастар өз іс-әрекетінде гуманистік құндылықтарды басшылыққа алған және рухани-адамгершілік және моральдық-этикалық қасиеттердің қоры болған жағдайда ғана бұл маңызды дағдыларды спорт аландарында және өмірде менгеруге және қолдануға болады.

Олимпиадалық білім беруде спортпен белсенді айналысатын студенттердің жаттықтырушылары да маңызды рөл атқарады. Қазақстан Республикасы мен аймақ спортшыларының олимпиадалық дәстүрлерін, жетістіктерін өз спорт түрінде білу-олимпиадалық білім берудің және студент-спортшының теориялық даярлығының маңызды құрамдас бөлігі.

Осылайша, гуманистік идеалдарға негізделген олимпиадалық білім жастардың әлеуметтік-психологиялық қасиеттеріне, адамгершілік және құндылық бағдарларына, көзқарастарына, мотивтеріне тек спорттық іс-әрекеттің ғана емес, сонымен қатар жоғары мәдениеті, білімі, дамыған ақыл-ойы бар, қоғамда шығармашылықпен әрекет етуге дайын тұлғаларды қалыптастырудың тиімді құралы деп санауға болады.

Қорытынды

Сонымен, бүгінгі күні Қазақстан Республикасы Ұлттық Олимпиадалық комитеті ел аумағында олимпизмнің негізгі принциптері мен құндылықтарын жүзеге асырады. Атап айтсақ:

- Спорт және білім беру саласында насихаттау және насихаттау арқылы спорт және дене шынықтыруға мамандандырылған оқу орындарында олимпиадалық білім беру бағдарламаларын жүзеге асыруға қатысу;

- Қазақстан Республикасы азаматтарының олимпиадалық біліміне, дене тәрбиесі мен адамгершілік тәрбиесіне дене шынықтыру және спорт арқылы ықпал ету;

-Елімізде олимпиадалық қозғалыс қағидаттарын іске асыру, олимпизм, олимпиадалық қозғалыс және білім беру мекемелеріндегі Олимпиада ойындары туралы білімді тарату, қызметі олимпиадалық білім беруді дамытуға бағытталған ұйымдар құруға жәрдемдесу.

Бұл олимпизмнің негізгі принциптері мен құндылықтарын жүзеге асыруда олимпиадалық ұлттық академияларды, олимпиадалық мұражайларды құру және қолдау, сондай-ақ олимпиадалық қозғалысқа байланысты мәдени бағдарламаларды әзірлеу қажеттігі туындап отыр.

Қорыта келе, елімізде дене шынықтыру жоғары оқу орындарының базасында өңірлік олимпиадалық академиялар ұйымдастырылып, олимпизм идеяларының тәрбиелік мәні қызметімен расталып оның негізгі бағыттары мынадай болуы қажет:

- олимпиадалық қозғалыс пен Олимпиада ойындарының пайда болуы, дамуы туралы білімді тарихи, әлеуметтік, мәдени, теориялық және практикалық аспектілерде тарату және іске асыру;

- жастарға олимпизмнің негізгі принциптері туралы білім беру, оны осы қағидаттар негізінде тәрбиелеу, адалдық пен тектілік, достық пен өзара түсіністікті нығайту.

Тұжырымдар. Әдеби дереккөздерге жүргізілген талдау рухани-адамгершілік құндылықтардың әртүрлі тарихи кезеңдердің әсерінен өзгергенін, бірақ әрқашан гуманистік сипатта болғанын көрсетеді. Елімізде олимпиадалық білім беру жас ұрпақты тәрбиелеу мен білім беру жүйесін ізгілендірудің тиімді құралы бола отырып, балалар мен жастардың гуманистік бағдарланған жеке қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған және жас ұрпақтың рухани-адамгершілік жағдайымен байланысты мәселелерді шешуге ықпал етеді. Олимпиадалық білім олимпизмге сүйене отырып білім беру, дене шынықтыру және спорттық дайындық процестерін айтарлықтай байытуға мүмкіндік беретін біріктіруші күшке ие.

ӘДЕБИЕТ

[1] Платонов В.Н. Олимпийский спорт: учебник: в 2 т./ Платонов В. Н., Булатова М. М., Бубка С. Н. – К: Олимп. лит., 2009. – Т. 1. – 736 с.

[2] Бубка С.Н. Олимпийский спорт в обществе: история развития и современное состояние / Бубка С. Н. – К.: Олимп. лит., 2012. – 260 с.

[3] Булатова М.М. Ренессанс, Просвещение, неоклассицизм и возрождение наследия древнегреческой цивилизации / М. М. Булатова // Наука в олимп. спорте. – 2014. – № 1. – С. 4–11.

[4] Поликарпова Г.М. Олимпийское образование и воспитание как предмет педагогического исследования: дис. ... д-ра пед. наук–13.00.01/Поликарпова Галина Михайловна. - Великий Новгород, 2003. – 414 с.

[5] Сучилин А.А. Воспитательное значение олимпизма / А.А. Сучилин // Грани познания. – 2017. – № 5(52). – С. 20-24.

[6] Ұлттық олимпиада комитетінің сайты. [Электронды ресурс] - Қолдану режимі: <https://olympic.kz/kk/page/o-nok>

[7] Баринин С.Ю. Олимпийское образование в процессе воспитания спортивно-гуманистической культуры личности / С.Ю. Баринин // Уч. зап. ун-та им. П.Ф. Лесгафта. – СПб., – 2010. – № 8 (66). – С.7–13.

[8] Чернецкий Ю.М. Концептуальные основы олимпийского образования: автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра пед. наук: 13.00.04 Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры / Ю.М. Чернецкий. - Челябинск, 2001.- 80 с.

[9] Krüger M. Olimpism and Olympic education / M. Krüger // Russian Journal of Physical Education and Sport. – 2016. – Vol. 11. – № 4. – P. 161-175.

[10] Zagrevskaya A.I. Olympic education at physical culture universities based on anthropic education technologies / A. I. Zagrevskaya, V. S. Sosunovskiy // Theory and Practice of Physical Culture. – 2017. – № 2. – P. 24.

REFERENCES

- [1] Platonov, V.N., Bulatova, M.M. & Bubka, S.N. (2009). Olimpijskij sport: [Olympic sports]. (Vols. 1-2; Vol.1.). K: Olimp. lit. [in Russian].
- [2] Bubka, S.N. (2012). Olimpijskij sport v obshhestve: istoriya razvitija i sovremennoe sostojanie. [Olympic sport in society: history of development and current state]. K.: Olimp. lit. [in Russian].
- [3] Bulatova, M.M. (2014). Renessans, Prosveshhenie, neoklassitsizm i vrozozhdenie nasledija drevnegrecheskoy civilizacii [Renaissance, Enlightenment, Neoclassicism and the revival of the heritage of ancient Greek civilization]. Nauka v olimp. sporte. - Science in Olympic Sports, 1, 4–11 [in Russian].
- [4] Polikarpova, G.M. (2003). Olimpijskoe obrazovanie i vospitanie kak predmet pedagogicheskogo issledovanija. [Olympic education and upbringing as a subject of pedagogical research]. Doctor's thesis. Velikij Novgorod [in Russian].
- [5] Suchilin, A.A. (2017). Vospitatel'noe znachenie olimpizma [Educational significance of Olympism]. Grani poznaniya - Facets of knowledge. 5(52),20-24 [in Russian].
- [6] Ūltyyq olimpiada komiteteniñ saity [Website of the National Olympic Committee]. Retrieved from <https://olympic.kz/kk/page/o-nok> [in Kazakh].
- [7] Barinov, S.Ju. (2010). Olimpijskoe obrazovanie v processe vospitaniya sportivno-gumanisticheskoy kul'tury lichnosti [Olympic education in the process of fostering a sports and humanistic culture of personality]. Uch. zap. un-ta im. P.F. Lesgafta. – Scientific notes of the P.F. Lesgaft University. 8 (66), 7–13 [in Russian].
- [8] Cherneckij, Ju.M. (2001). Konceptual'nye osnovy olimpijskogo obrazovanija [Conceptual foundations of Olympic education] Extended abstract of Doctor's thesis. Cheljabinsk [in Russian].
- [9] Krüger, M. (2016). Olympism and Olympic education. Russian Journal of Physical Education and Sport. Vol. 11. 4, 161-175 [in English].
- [10] Zagrevskaya, A.I. (2017). Olympic education at physical culture universities based on anthropic education technologies. Theory and Practice of Physical Culture. 2, 24 [in English].

**Бахтиярова С.Ж., Джакупова А.Г. Рахметжанов А.С. Булакбаева М.К.
ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ЦЕННОСТЬ ОЛИМПЕЙСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Аннотация. В настоящей статье рассматривается воспитательное значение олимпизма как средства взаимосвязи и взаимодействия спорта, культуры и образования. Образование, связанное со спортом, а именно, олимпийское образование, безусловно, играет важную роль в воспитании гуманистических нравственных ценностей, где мотивационными примерами будут участники олимпийских игр. На сегодняшний день четко обозначились актуальные проблемы системы образования и воспитания детей и учащейся молодежи. Цель педагогической деятельности по олимпийскому образованию - формирование у детей и молодежи знаний об Олимпийских играх и олимпийском движении, умений и навыков, обеспечивающих реализацию олимпийских идеалов и ценностей, ориентирующих на высокие достижения в спорте, на соответствующую физическую подготовленность, что позволит правильно оценить и, в полной мере, использовать гуманистический потенциал спорта и физической культуры, а также предотвратить антигуманные проявления в спорте. Основная цель статьи - формирование познавательной активности и повышение качества знаний по олимпизму в период педагогической деятельности по приобщению к олимпизму. В статье представлен опыт реализации идей олимпизма в Западно-Казахстанском университете им. М. Утемисова.

Ключевые слова: олимпиада; олимпизм; спорт; культура; воспитание; олимпийское образование; олимпийское движение; физическая культура и спорт; специалисты.

**Bakhtiyarova Sayagul, Jakupova Aigul, Rakhmetzhanov Askhat, Bulakbaeva Meiramgul
EDUCATIONAL VALUE OF OLYMPIC EDUCATION**

Annotation. This article examines the educational significance of olympism as a means of interrelation and interaction of sports, culture and education. Sports-related education, namely olympic education, certainly plays an important role in the education of humanistic moral values, where participants of the olympic games will be motivational examples. To date, the actual problems of the education system and upbringing of children and students have been clearly identified. The purpose of pedagogical activity on olympic education is to form knowledge about the Olympic games and the olympic movement among children and youth, skills and abilities that ensure the realization of olympic ideals and values, focusing on high achievements in sports, on appropriate physical fitness, which will allow to correctly assess and fully use the humanistic potential of sports and physical culture, as well as to prevent inhumane manifestations in sports. The main purpose of the article is the formation of cognitive activity and improvement of the quality of knowledge on olympism during the period of pedagogical activity on familiarization with olympism. The article presents the experience of implementing the ideas of olympism at the M.Utemisov West Kazakhstan University.

Keywords: olympics; olympism; sports; culture; education; olympic education; olympic movement; physical culture and sports; specialists.